

فعالیت قانونی، علنی و مسالمت‌آمیز، سیاست همیشگی ما است

بزرگترین چالش انتخابات پیش رو، رفتار شورای نگهبان است

متن کامل مصاحبه آقای مهندس محمد توسلی، رئیس دفتر سیاسی نهضت آزادی ایران

با روزنامه اعتماد پیرامون انتخابات مجلس هشتم، ۸۶/۴/۱۱

کیوان مهرگان

● روندی که نیروهای ملی - مذهبی و نهضت آزادی ایران در ادوار مختلف انتخابات گذشته طی کرده‌اند نشان‌دهنده یک سیکل معیوب ثبت‌نام - رد صلاحیت - اعتراض محدود (در حد بیانیه) است. پرسش این است چرا نیروهای ملی - مذهبی برای شکستن این سیکل نتوانستند به یک راهکار مشخص دست یابند؟

من ترجیح می‌دهم پیش از پاسخ به پرسش شما مفهوم، اصطلاحاتی که به کار بردید را روشن کنم. نیروهای ملی - مذهبی طیف گسترده‌یی از نیروهای سیاسی با سابقه هستند که نهضت آزادی هم یکی از قدیمی‌ترین احزاب این طیف است. برای اینکه اشتباهی پیش نیاید بنده به عنوان رئیس دفتر سیاسی نهضت آزادی ایران صرفاً در خصوص مواضع نهضت آزادی صحبت می‌کنم. برای پاسخ درست به این سؤال ناگزیر به بیان مقدماتی هستم، نهضت آزادی ایران دارای خط مشی کاملاً مشخصی است. حزبی است قانونی که فعالیت علنی و مسالمت‌آمیزی دارد، ما معتقدیم که بعد از انقلاب این استراتژی و این سیاست راهبردی است که می‌تواند مفید باشد و به همین مناسبت در طول این ۲۸ سال هیچ‌گاه افراط و تفریط نداشته است و همواره در راستای همین استراتژی عمل کرده و در دام برنامه‌های گروه‌های غیرموافق با این سیاست چه داخل و چه خارج از کشور نیفتاده و به طور روشن و شفاف در این راستا عمل کرده است. در راستای چنین سیاست راهبردی حضور در انتخابات همیشه فرصتی بوده که بتوان با مردم ارتباط برقرار کرد و باتوجه به اینکه انتخابات بستری است برای تقویت فرآیند دموکراسی، حضور و مشارکت واقعی مردم در تعیین سرنوشت کشور، توجه به موانع تاریخی که برای حضور و مشارکت مردم وجود داشته و مانع از تحقق حاکمیت ملی شده بسیار مهم است. بنابراین مهمترین مساله در بحث برگزاری انتخابات، آزادی و سلامت انتخابات بوده است. نهضت آزادی ایران هم همیشه به این دو موضوع توجه ویژه داشته است. برای درک بهتر این موضوع، نخست نحوه مواجهه نهضت آزادی ایران با موضوع انتخابات در ۲۸ سال گذشته را مرور می‌کنیم. در انتخابات دوره اول مجلس، نهضت آزادی ایران با تشکیل ستاد "همنام" در انتخابات شرکت کرد و جمعی از سران نهضت در مجلس اول حضور داشتند. در انتخابات دوم، سوم و چهارم مجلس به خاطر شرایطی که بر انتخابات حکمفرما بود نهضت در انتخابات حضور می‌یافت اما چون حداقل شرایط انتخابات آزاد و سالم فراهم نبوده، از ثبت‌نام و رأی دادن امتناع کرده است. از انتخابات دور پنجم که شرایط خاصی فراهم شد و برخی از نامزدهای ما در انتخابات مجلس پنجم تأیید صلاحیت شدند نهضت وارد مرحله ثبت‌نام شد اما در مرحله بعد که محدودیت‌هایی فراهم شد باز حاضر به شرکت در انتخابات و رأی دادن نشد. در خرداد ۷۶ که شرایط سیاسی جدیدی به وجود آمد، نهضت یک گام جلوتر آمد. در واقع برنامه‌یی که آقای خاتمی ارائه داد تأکید بر توسعه سیاسی بود که نهضت آزادی ایران از سال ۱۳۶۰ به دنبال آن بود و بعلاوه برنامه آقای خاتمی همان محورهای نامه نود امضایی بود که در سال ۱۳۶۹ نیروهای ملی و مذهبی آن را امضاء و هزینه آن را هم پرداخت کردند. برنامه آقای خاتمی ادامه همان روندی بود که نهضت بعد از انقلاب دنبال کرده بود. بنابراین نهضت آزادی ایران در انتخابات شرکت کرد، اما چون شورای نگهبان بیش از سیصد نفر از نامزدهای انتخابات از جمله نامزدهای ما یعنی

مهندس سبحانی، مهندس معین‌فر، دکتر یزدی و خانم طالقانی را رد صلاحیت کرد، در اعتراض به عملکرد این شورا رأی اعتراض سفید داد.

• هدف‌تان از دادن رأی سفید چه بود؟

رأی سفید هم مشارکت و هم نشانه اعتراض ما به تصمیم شورای نگهبان بود. در انتخابات شوراها، باتوجه به نقشی که شوراها در تقویت و ایجاد زیرساخت‌های جامعه دموکراتیک دارند، ما همیشه به این نهاد توجه ویژه‌ای داشته‌ایم. بعد از دوم خرداد و در سال ۱۳۷۷ که اولین انتخابات شوراها برگزار شد ما استقبال کردیم، نامزد دادیم، ثبت‌نام کردیم و اگرچه نامزدهای نهضت رد صلاحیت شدند اما رأی دادیم و شرکت کردیم.

• فرق این انتخابات با ادوار گذشته چه بود که شما به‌رغم رد صلاحیت نامزدهای‌تان شرکت کردید؟

همان‌طور که گفتیم شوراها در تقویت و ایجاد زیرساخت‌های جامعه دموکراتیک نقش دارند و این کمک می‌کند به اینکه روحیه کار جمعی در کشور شکل بگیرد. ما در اسفند سال ۵۷ در شهرداری تهران دو برنامه داشتیم، قبل از اینکه در قانون اساسی، شوراها مطرح شوند، گروه‌های کارشناسی تشکیل شد. قانون شوراها در تهران را بررسی کردیم و در اختیار وزارت کشور قرار دادیم و همان موقع انتخابات شوراها را برای گودنشینان تهران برگزار کردیم، به این سابقه تاریخی اشاره کردم تا اهمیت شوراها و علت رأی دادن در انتخابات شوراها را به‌رغم رد صلاحیت نامزدهای نهضت را توضیح دهم. در دوره دوم شوراها در شرایطی که مجلس ششم نظارت بر انتخابات شوراها را بر عهده داشت، صلاحیت نامزدهای نهضت تأیید شد. ما هم فهرست دادیم و در انتخابات شرکت کردیم. در انتخابات دور سوم به همین ترتیب ثبت‌نام کردیم و اگرچه صلاحیت نامزدهای ما تأیید نشد اما از لیست اصلاح‌طلبان حمایت کردیم. هدف از بیان این مقدمه این بود که ما یک فرآیند کاملاً منطقی را در راستای استراتژی که داشته‌ایم طی کردیم. در انتخابات دور نهم ریاست جمهوری که نامزد نهضت رد صلاحیت شد، اما در فرآیندی که به وجود آمد ما هم از نامزدی دکتر معین حمایت کردیم. در دور دوم این انتخابات رأی اعتراض ما به احمدی‌نژاد بصورت حمایت از هاشمی‌رفسنجانی متجلی شد.

• چرا رأی سفید ندادید؟

چون وقتی دو نامزد وجود داشته باشند، رأی سفید دیگر معنی ندارد.

• با این اوصاف در انتخابات مجلس هشتم چه راهی را در پیش خواهید گرفت؟

با بررسی شرایط خاصی که بعد از انتخابات ۲۴ آذر سال گذشته انجام شد در راستای همان استراتژی راهبردی خویش در انتخابات هشتم حضور خواهیم داشت.

• کدام شرایط؟

انتخابات ۲۴ آذر نشان داد که بسیاری از احزاب و فعالان اصلاح‌طلب از نهضت آزادی تا سازمان مجاهدین انقلاب آن انتخابات را یکی از پرابهام‌ترین، نا آزادترین و ناسالم‌ترین انتخابات جمهوری اسلامی می‌دانند بنابراین در بین احزاب اصلاح‌طلب و شخصیت‌های ملی - اجتماعی و سیاسی نسبت به کارنامه دولت در برگزاری انتخابات آزاد، سالم و رقابتی سوال‌های اساسی وجود دارد. این دغدغه احزاب و فعالان سیاسی - اجتماعی یک محور مشترک است که ما پیشنهاد می‌کنیم برای پیشگیری از آنچه در انتخابات شوراها رخ داد احزاب اصلاح‌طلب جبهه‌یی را برای تامین آزادی و سلامت انتخابات تشکیل دهند.

● که این جبهه چه کار کند؟

در گام اول مواضع احزاب حول محورهای مشترک هماهنگ می‌شود. این حرکت آگاهی‌بخش می‌تواند هشدارها را به دولت و مسوولان برساند که دغدغه احزاب نگرانی از عدم آزادی و سلامت انتخابات است.

● چه علی‌شما را به این نتیجه رسانده که انتخابات هشتم آزاد نیست؟

شورای نگهبان تصریح کرده است همان رفتارهای گذشته را در بررسی صلاحیت‌ها دنبال خواهد کرد.

● این جبهه چه اقدامی می‌تواند انجام بدهد؟

اگر احزاب و گروه‌های سیاسی بتوانند با هماهنگی علاوه بر اعلام موضع مشترک در این زمینه اقدامات مشترکی انجام بدهند و حول این محورها گفت‌وگوها و رایزنی‌هایی را سامان بدهند تا به عمل مشترک تبدیل شود، مطمئناً می‌تواند آثار مبارکی در جهت اهداف اصلاحات برای آینده کشور در برداشته باشد. بنابراین این پیشنهاد ما به همه احزاب، گروه‌ها و شخصیت‌های اصلاح‌طلب است. ما از الان تا ۱۵ دی‌ماه که آغاز ثبت‌نام‌ها است وقت داریم که شرایط حداقلی انتخابات را فراهم کنیم.

● و اگر فراهم نشد؟

اگر همان روند انتخابات دور دوم، سوم و چهارم تکرار شود، طبیعی است که ما همان شیوه‌ها را دنبال می‌کنیم اما اگر حداقل‌هایی فراهم شود با توجه به تحرکی که در آینده فراهم می‌شود در راستای منافع ملی ممکن است مواضع دیگری اتخاذ شود.

● برگردیم به موضع شما در انتخابات پنجم، در آن انتخابات به‌رغم اینکه نامزدهای تان تأیید شدند اما به دلیل فراهم نبودن امکانات تبلیغ انصراف دادید. اگر شرایط مثل آن دوره باز تولید شود، باز شما همان موضع را خواهید گرفت؟

شرایط برگزاری انتخابات مجلس پنجم چه از نظر داخلی و چه از نظر بین‌المللی با شرایط امروز به کلی متفاوت است. در آن شرایط هنوز جبهه اصلاحات شکل نگرفته بود، روزنامه‌ها تا این حد گسترش نیافته بودند و سیستم ارتباطی پیشرفت نکرده بود. در آن شرایط ۴ نفر از نامزدهای نهضت‌آزادی ایران و افراد نزدیک به مهندس سبحانی تأیید صلاحیت کردند. در آن روزها هیچ امکان ارتباطی برای ما فراهم نبود. حتی چاپخانه‌ها از چاپ پوستر تبلیغاتی نامزدهای ما سرباز می‌زدند، هیچ مکانی را برای تشکیل جلسات به ما نمی‌دادند، وقتی هیچ امکان عملی برای شرکت در انتخابات فراهم نبود، حضور نامزدهای ما بی‌معنا بود، در حالی که شرایط امروز به کلی دگرگون شده است. بنابراین با تحلیل واقع‌بینانه شرایط، ما موضع‌گیری متناسبی خواهیم داشت.

● شما مدام بر وجود حداقل‌ها در انتخابات تأکید کردید، این حداقل‌ها کدام است؟

ما فکر می‌کنیم بزرگ‌ترین چالش انتخابات پیش‌رو، رفتار شورای نگهبان است چون شورای نگهبان در انتخابات مجلس هفتم، بیش از دو هزار نفر از نامزدهای شناخته شده را که بسیاری از آنها از مدیران جمهوری اسلامی و از نمایندگان مجلس ششم بودند با اتهامات واهی رد صلاحیت کردند. آیا این حجم از رد صلاحیت‌ها جز برای این بود که نامزدهای محافظه‌کاران بتوانند در حوزه‌های انتخابی خودشان به راحتی پیروز شوند. این یعنی انتخابات فرمایشی، در یک چنین

انتخاباتی که شورای نگهبان تدارک دیده بود، نقض قانون اساسی و نقض حقوق بشر و معیارهای شناخته شده برای برگزاری انتخابات آزاد بود. بنابراین تکرار رفتار شورای نگهبان مسأله ساده‌یی نیست که ما به سادگی از کنار آن عبور کنیم، به اعتقاد ما شورای نگهبان برای اصلاح رویه خود باید توسط همه نیروهای مؤثر اجتماعی تحت فشار قرار بگیرد و کسانی که در شورای نگهبان مسوول هستند باید بپذیرند در قرن ۲۱ با گذشت ۲۸ سال از انقلاب که شعار اصلی آن آزادی، استقلال و جمهوری اسلامی بوده باید یک انتخابات آزاد و سالم برگزار کنند، آنها باید این روند را متوقف کنند، آنچه در گذشته چالش انتخابات بوده است باید محور مشترک فعالیت همه احزاب و علاقه‌مندان به این انقلاب و ملک و ملت قرار گیرد.

● راهکار عملی شما همین تأسیس جبهه دفاع از آزادی و سلامت انتخابات است؟

راهکار ما یک راهکار آگاهی بخش است. مأموریت اصلی ما آگاهی دادن به مردم است. نهضت آزادی هم در این دوره از تمام امکانات خودش استفاده خواهد کرد تا مردم، گروه‌ها و احزاب مؤثر در جامعه بتوانند به وظایف خودشان عمل کنند. ما از این رو به این حرکت امیدواریم که آزادی و سلامت انتخابات، دغدغه مشترک همه احزاب و شخصیت‌های اصلاح‌طلب است.

● حوزه اقدام تا کجا خواهد بود؟ آیا صرف بیانیه دادن و مقاله نوشتن می‌تواند تأثیری داشته باشد؟

اگر ۱۰ سال دیگر هم لازم باشد ما همین روش را ادامه می‌دهیم.

● و باز همان سیکل معیوب...؟

فرآیند دموکراسی، یک فرآیند طولانی و تدریجی است و نیاز به صبر و شکیبایی دارد. ما باید به مردم آگاهی بدهیم که مایوس نشوند. هیچ جامعه دموکراتیکی یک شبه دموکراتیک نشده است.

● راهکار عملی شما برای یک رقابت دموکراتیک چیست؟

تداوم همین مبارزات قانونی و مسالمت‌آمیز در چارچوب یک حرکت آگاهی بخش. ما مطمئن هستیم همین روند نهایتاً ثمربخش خواهد بود اما این مربوط می‌شود به اینکه گروه‌ها و احزاب سیاسی نسبت به دغدغه‌های موجود مسوولانه و آگاهانه برخورد کنند. یعنی اگر بیش از هماهنگی عمل مشترک انجام بدهند و جبهه تأمین آزادی و سلامت انتخابات تشکیلات سازمانی پیدا کند، قطعاً می‌تواند تأثیرات بهتری هم داشته باشد.

● آیا گام عملی هم برای تأسیس رسمی این جبهه برداشته‌اید؟

اقدام خاصی تاکنون انجام نداده‌ایم. اما تلاش ما این بوده که با احزاب و سازمان‌های سیاسی مختلف گفت‌وگو و این پیام را به همه منتقل کنیم. این کار شروع شده است.

● استقبال این سازمان‌های سیاسی چگونه بوده است؟

استقبال کرده‌اند و چنین هماهنگی‌هایی وجود دارد که حول این محورهای مشترک به طور هماهنگ عمل کنیم. امید است با این هماهنگی به تدریج به عمل مشترک هم برسیم.

من فکر می‌کنم از امروز که ۵ تیرماه است تا ۱۵ دی‌ماه زمان خیلی خوبی در اختیار ما است که گفت‌وگوها را ادامه بدهیم. خروجی این گفت‌وگوها می‌تواند هماهنگی مواضع ما را شکل بدهد و بعد از هماهنگی‌ها، ما را به عمل مشترک که تشکیل این جبهه برای تأمین آزادی و سلامت انتخابات است برساند.

● سازمان‌های اصلاح‌طلب در انتخابات شوراها از پذیرفتن ملی - مذهبی‌ها و نهضت آزادی در انتخابات احترام کردند، باتوجه به این سابقه آیا برای انتخابات مجلس هشتم حاضرند با گروه‌های ملی - مذهبی و نهضت آزادی وارد تعامل شوند؟

ما به وظیفه خودمان عمل می‌کنیم، ما آنچه را که خیر و صلاح مملکت و جنبش اصلاحات است، مطرح می‌کنیم. اگر آقایان پذیرفتند تعامل شکل می‌گیرد، اگر هم نپذیرفتند ما به وظیفه خودمان عمل می‌کنیم. در انتخابات گذشته هم نقد ما به اصلاح‌طلبان همین بود. آنها فکر می‌کردند که همکاری و ارتباط با نهضت آزادی یا نیروهای ملی - مذهبی برای‌شان هزینه دارد، آنها حتی نسبت به ردصلاحیت نامزدهای ما هیچ واکنشی نشان ندادند که این رفتار آنها مورد نقد واقع شد. و همین انتقادهایی که مطرح کردیم در لایه‌هایی از اصلاح‌طلبان مؤثر واقع شد و این نقد را بعضاً پذیرفتند، ما امیدواریم در این دوره آن فضا تکرار نشود، این نقد بر اصلاح‌طلبان وارد است که اگر بخواهند صرفاً به دنبال قدرت باشند و مسائل ملی را مورد نظر نداشته باشند آنها بیشترین ضربه را خواهند خورد. مطالبات مشترک ایجاب می‌کند که همه کسانی که مشکلات مشترک دارند با همدیگر گفت‌وگو کنند و حتی اگر نمی‌توانند دور یک میز بنشینند و کار مشترک انجام بدهند با گفت‌وگو مواضع مشترک داشته باشند.

● در دوم خرداد شما رأی سفید دادید، آیا اگر شرایط تکرار شود، باز هم رأی سفید می‌دهید، یا از دوران دادن رأی سفید عبور کرده‌اید؟
در شرایط کنونی ثبت‌نام برای ما مطرح نیست، حضور در انتخابات مطرح است.

● یعنی حاضر نیستید از کاندیداهای مستقل حمایت کنید؟
ما مأموریتی که برای خود تعریف کرده‌ایم حضور در انتخابات و حرکت آگاهی بخش است. اقدامات بعدی ما نظیر حمایت از افراد بستگی به شرایط دارد که به موقع تصمیم‌گیری می‌کنیم.

● یعنی از مرحله دادن رأی سفید عبور نکردید؟
در حال حاضر، موضوع شرکت در انتخابات مطرح نیست که ما راجع به رأی اعتراض صحبت کنیم.

● شما در حالی از وظیفه آگاهی‌بخش حزب نهضت آزادی سخن می‌گویید، که فلسفه سیاسی تشکیل حزب تلاش برای کسب و حفظ قدرت است، آیا آنچه شما مبنی بر حرکت آگاهی‌بخش تعریف کرده‌اید یک کنش روشنفکرانه نیست؟

کنش ما مسوولانه است. نهضت آزادی ایران از گذشته بر این ارزش‌ها پای فشرده است. ما پیش از این هم اعلام کرده‌ایم که جنگ ما جنگ حجت است نه جنگ قدرت.

ما هم می‌دانیم که یک حزب سیاسی باید به دنبال قدرت باشد اما نه به هر قیمتی، همان طور که در ۸ سال اصلاحات این تجربه آزمون شد و آزموده را آزمودن خطا است. اصلاح‌طلبان ۲ قوه اصلی قدرت را در اختیار داشتند، اقدامات مثبتی هم انجام دادند اما به هر حال مجبور شدند که قدرت را در اختیار اصولگرایان قرار دهند، در حالی که در مقاطعی

می‌توانستند از قدرت صرف‌نظر کنند و ارزش‌ها را حفظ کنند. با حفظ این ارزش‌ها و اقدام به موقع می‌توانستند از بسیاری هزینه‌هایی که جنبش اصلاحات پرداخت، جلوگیری کنند. ما از خارج از قدرت به این مأموریت ادامه می‌دهیم تا شرایط لازم برای انجام اصلاحات و تحقق مطالبات تاریخی مردم که در اصول و آرمان‌های اولیه انقلاب نیز تبلور داشت، فراهم شود.

● هر حزب و سازمان سیاسی می‌تواند در دو عرصه فعالیت کند، هم در عرصه قدرت و هم در عرصه جامعه مدنی شما به هر دلیلی از قدرت کنار گذاشته شده‌اید، در جامعه مدنی هم نتوانستید چنان فعالیت منسجمی داشته باشید که پیام مسوولانه‌تان به جامعه برسانید و تأثیرگذاری‌اش را هم ببینید؟

من فکر می‌کنم که نهضت آزادی از بعد از انقلاب در راستایی که به آن اعتقاد داشته عمل کرده و بر مواضع تاریخی خویش ایستاده است. اگر در دهه ۶۰ نهضت آزادی ایران یکی از چند گروه معدودی بود که پیام آزادی را داشت و امروز این پیام، پیام آزادی‌خواهی و حاکمیت ملت به صورت یک شعار فراگیر درآمده و احزاب و گروه‌های اصلاح‌طلب، منادی همین اندیشه هستند، برای یک سازمان سیاسی این مسأله مهمی است که فکر و اندیشه‌اش در جامعه جریان پیدا کرده و جامعه آن فکر را پذیرفته است. ما پذیرش این فکر و اندیشه را نتیجه مقاومت و ایستادگی نهضت در ۲۷ سال گذشته می‌دانیم، نهضت به نوبه خودش در این فرآیند مشارکت داشته و طبیعی است نیروهای اجتماعی دیگر هم در این زمینه نقش داشتند، ما هم دست همه را به گرمی می‌فشاریم که باز هم بتوانیم در راستای مطالبات ملی و این مأموریتی که احزاب سیاسی دارند، ایفای نقش کنیم.

● نهضت آزادی ایران همچنان به دنبال تأیید صلاحیت اعضای نهضت آزادی ایران خواهد بود یا اقدام دیگری را در دستور کار قرار خواهد داد؟

ما فعلاً با احزاب گفت‌وگو می‌کنیم و از آنها می‌خواهیم که در این دوره تلاش برای تأمین آزادی و سلامت انتخابات را در دستور کار قرار دهند و اینکه ما در این دوره چگونه عمل خواهیم کرد بستگی به شرایط و تعامل احزاب و گروه‌ها دارد.

● یعنی اگر کاندیداهای مستقل تأیید شوند امکان حمایت شما از آنها وجود دارد؟
بستگی به شرایط دارد.

● چه شرایطی؟

بستگی به این دارد که حداقل‌هایی که مدنظر ما است را با همکاری دیگر احزاب توانسته باشیم فراهم کنیم.